

PETO POGLAVLJE: **Posljedice**

Drugi svjetski rat, kao najveći sukob u povijesti čovječanstva, ostavio je brojne neizbrisive, duboko urezane tragove. Dio ratnih posljedica nastojali smo približiti izvorima koji slijede – počevši od broja ranjenih i ubijenih, preko prisilnih migracija stanovništva za vrijeme i poslije rata, do naznaka političkih promjena u većini zemalja u ovoj regiji.

Zbog ograničenog prostora, neke su posljedice rata samo periferno dotaknute, ili nisu čak ni spomenute. To je slučaj s promjenama etničke strukture stanovništva, ratnim razaranjima i poslijeratnom obnovom, kažnjavanjem kolaboracionista nakon rata, poslijeratnim političkim promjenama i s građanskim ratom u Grčkoj.

V a. Ratni gubici, žrtve rata

V-1. Enver Hoxha na mirovnoj konferenciji u Parizu o žrtvama i materijalnoj šteti u Albaniji

Žrtve našeg naroda bile su vrlo velike. Od jednog milijuna stanovnika ubijeno je 28 000, ranjeno je 12 600, a 10 000 političkih zarobljenika zatvoreno je u Italiji i Njemačkoj; 35 000 je odvedeno na prinudni rad; od 2500 gradova i sela u Albaniji 850 je razoreno ili srušeno sa zemljom; sve komunikacije, sve luke, rudnici i električna postrojenja uništeni su; opljačkani su naša poljoprivreda i stoka, a propalo je cijelo naše nacionalno gospodarstvo. Na drugoj strani, neprijatelj je pretrpio sljedeće gubitke: ubijeno je, ranjeno ili zarobljeno 53 639 Talijana i Nijemaca, a oko 100 tenkova i oklopnih kola je onesposobljeno; 1334 artiljerijska oružja i topova, 1934 kamiona i 2855 strojnica oduzeto je i uništeno, da ne spominjemo uništene ili oduzete puške, municiju i spremišta.

O'Donnel, str. 13

Je li ovaj izvor sasvim pouzdan? Objasni svoj stav.

Sl. 50. 17. studenoga 1944.

Epopeja e Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare e Popullit Shqiptar, 1939–1944.

Ova slika Bukurosha Sejdinija slavi uspomenu i prikazuje kako su partizani oslobodili albanski glavni grad Tiranu.

Tablice

1. Broj ubijenih u Jugoslaviji – prema nacionalnosti

Nacionalnost	Kočović (1985.)	Žerjavić (1989.)
Srbi	487 000	530 000
Crnogorci	50 000	20 000
Hrvati	207 000	192 000
Muslimani	86 000	103 000
Slovinci	32 000	42 000
Makedonci	7000	6000
Ostali	145 000	134 000
Ukupno	1 014 000	1 027 000

Žerjavić, str. 14, 57

Prvu procjenu broja žrtava iz Drugoga svjetskog rata u Jugoslaviji dala je Komisija za reparacije, koju je osnovala jugoslavenska vlada. Autor te procjene, student matematike (!) Vladeta Vučković dobio je rok od dva tjedna za ispunjenje tako teške zadaće, uz naputak da "broj mora biti značajan i znanstveno-statistički utemeljen". Njegova procjena demografskih gubitaka (koja je uključivala ubijene u ratu, pad nataliteta uslijed rata i iseljavanje) bila je 1,7 milijuna, no u završnoj recenziji njegova rukopisa tom su brojkom označene žrtve, dakle poginuli u ratu.

Gornja tablica temelji se na novijim procjenama Bogoljuba Kočovića i Vladimira Žerjavića (dakle, jednoga srpskog i jednoga hrvatskog autora). Točnost ovih brojki još se provjerava. Primjerice, Slovenski institut za suvremenu povijest radi na istraživačkom projektu koji već pokazuje da je broj slovenskih žrtava pretjerano nizak. Autori (T. Tominšek, M. Šorn i D. Dubaja) već su identificirali imena 87 000 žrtava.

2. Grčki gubici za vrijeme Drugog svjetskog rata

	Gubici	Predratni brojevi	Gubici u %
Ljudski gubici			
Smrti (1940. – 1944.)	475 000	7 335 000	6,5
Materijalni gubici			
Životinje za rad	855 000	2 005 000	42,6
Ovce, svinje, perad	12 305 000	24 840 000	49,5
Šume	5000 km ²	19 180 km ²	25,0
Vozila (putnička, kamioni, autobusi)	11 300	17 200	65,7
Cestovni mostovi (dužina više od 6 m)			90,0
Željeznica (lokomotive, vagoni itd.)	6 080	6502	93,5
Željeznički mostovi (više od 10 m)	96	96	100,0
Zgrade	401 000	1 730 000	23,2
Trgovački brodovi (do travnja 1945.)	434	583	74,5

„Αι Θυσίαι της Ελλάδος στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο“,
Ministarstvo obnove, Atena 1946. (Istoria, sv. 6, str. 63)

3. Gubici grčke trgovačke flote za vrijeme Drugoga svjetskog rata⁶⁰

	Grčka flota 1. rujna 1939.		Grčki brodovi izgubljeni do 2. rujna 1945.		Gubici u postocima	
		bruto tonaža		bruto tonaža		
teretni brodovi	500	1 766 352				
putnički brodovi	55	49 995				
oceanski brodovi	1	16 690				
razno	21	3 997				
ukupno	577	1 837 034	432	1 346 520	74,8 %	73,3 %
brodovi na jedra i naftu	713	55 057	551	52 634	77,3 %	95,4 %
ukupno	1 290	1 892 091	983	1 399 154		

60 * Podatke prikupio Hristos E. Ntounias (Christos E. Ntounias).

Početak rata grčka trgovačka flota bila je deveta po veličini u svijetu, tako da je njezina puna uključenost na strani saveznika od početka rata (čak i prije 28. listopada 1940.) bila važan čimbenik.

Među svim mornaricama, grčka trgovačka mornarica izgubila je najviši postotak svoje bruto tonaže: poslije nje dolazi Velika Britanija s 54 posto bruto tonaže izgubljene u sukobima.

V b. Migracije za vrijeme i poslije rata

V-2. Fragment iz izvještaja saveznog službenika ministarstva unutarnjih poslova Njemačke, upućenog čelniku civilne uprave Donje Štajerske, od 30. svibnja 1941. o masovnim preseljenjima Slovenaca⁶¹

Najteži problem koji treba riješiti u Donjoj Štajerskoj jest da se donjoštajersko nacionalno tijelo očisti od stranog slavenskog elementa, koji se ne može podvrgnuti procesu germanizacije. Ako ponovna germanizacija Donje Štajerske uopće ima izgleda na uspjeh, i ako ovaj jugoistočni kraj treba postati pouzdanom granicom naspram uvijek burnog Balkana, onda lokalno stanovništvo mora biti oslobođeno od svakog sastojka koji potkopava germanizaciju bilo rasno ili po ponašanju. Zadatak Štajerske domoljubne udruge može uspjeti samo ako je teren adekvatno očišćen. Stoga se planira deportacija (preseljenje) stanovništva, koja će biti izvedena u četiri faze, i to na način koji se pokazao uspješnim u sličnim aktivnostima na drugim ponovno osvojenim teritorijima Reicha (posebice na istoku).

Povijesne pretpostavke ovih mjera više su nego očevidne. Jasan pogled na zbiljske potrebe treba ostaviti po strani sve odveć humane osjećaje, koji su također svojstveni njemačkoj naravi, osobito ako se uzmu u obzir nemilosrdna destruktivna sukobljavanja kojima je njemačka nacionalnost bila izložena ovdje, u Donjoj Štajerskoj, od onih koji sada trebaju otići. Deportacije u Srbiju i dijelom u Hrvatsku bit će izvedene vlakovima s po oko

1000 osoba. Početak i trajanje akcije (u ovom trenutku planiraju se jedan ili dva vlaka dnevno) još nisu određeni.

Ferenc, str. 43

Što je cilj planirane deportacije (preseljenja) stanovništva? Saznaj koje su bile posljedice ovog plana.

V-3. Izvještaj visokog predstavnika za Ljubljansku provinciju, od 24. kolovoza 1942., o programu aktivnosti u regiji

U vezi s povjerljivim dokumentom br. 1362/2, datiranim 16. kolovoza, uzimam slobodu dati nacrt programa aktivnosti koje namjeravam sprovesti u ovoj provinciji. (...)

1. Problem slovenskog stanovništva može se riješiti na tri načina:

- a. njegovim uništenjem
- b. njegovim preseljenjem
- c. uklanjanjem opozicijskih elemenata, što bi se moglo provesti ostvarivanjem teške, prema pravedne politike homogenizacije, s ciljem postavljanja temelja za korisnu i pravednu suradnju. To bi nam dalo mogućnost za asimilaciju, koju je moguće postići samo tijekom vremena. Zato moramo odlučiti koji put želimo izabrati.

2. Za masovna preseljenja stanovništva morat ćemo slijediti unaprijed pripremljene programe, koje će trebati provesti unutar cijele pokrajine. Bolje bi bilo organizirati radne, umje-

⁶¹ Njemačka je, između dvaju svjetskih ratova, smatrala slovenski teritorij njemačkim i nakon okupacije htjela ga je formalno pripojiti Njemačkoj, kao južnu granicu Reicha. To se trebalo dogoditi u razdoblju od šest mjeseci (do kraja 1941.). Slovenci su trebali biti deportirani ili germanizirani, a zemlja naseljena Nijemcima.

sto internacijskih logora u kojima ljudi ne rade ništa, nego se samo dosađuju.

3. U svrhu zamjene slovenskog stanovništva Talijanima treba utvrditi sljedeće:

a. kamo će slovensko stanovništvo biti prese-
ljeno;

b. gdje će se naći odgovarajuće talijansko sta-
novništvo, u slučaju čega valja imati u vidu da
su ljudi iz sjevernih i središnjih regija najpo-
godniji za naseljavanje na slovenskim terito-
rijama;

c. ako se područje uzduž granice ima posve
talijanizirati, tada treba odrediti njezinu širinu
(20 do 30 km);

d. ako cjelokupno slovensko stanovništvo tre-
ba preseliti, proces treba početi u područjima
duž granice, gdje Slovenci žive pod Italijom.

Moje je mišljenje da bi potpuno, pa čak i dje-
lomično preseljenje slovenskog stanovništva
bilo teško moguće tijekom rata.

Ferenc, str. 73–74

Dok je talijanska “meka” okupacija bila neuspješna, vojne i civilne vlasti su, slijedeći Mussolinijeve instrukcije, poduzele iste mjere kao i Nijemci u njihovoj okupacijskoj zoni: strijeljanje talaca i masovna pogubljenja uhvaćenih partizana, ilegalnih aktivista Osvobodilne fronte, stanovnika mjesta osumnjičenih za vezu s oslobodilačkim pokretom, ali i potpuno nevinih ljudi. (U cijelom razdoblju talijanske okupacije Ljubljanske provincije, talijanske oružane snage strijeljale su najmanje 416 pojedinaca i 238 skupina s 1153 osoba, u ukupnom broju 1569 osoba, ne uzimajući u obzir one koje je osudio vojni sud u Ljubljani, kao ni masovna preseljenja). Krajnji cilj bio je da se slovenski nacionalni teritorij “očisti” i pripremi za naseljavanje talijanskim stanovništvom poslije rata.

Što su sličnosti, a što razlike između njemačkoga i talijanskoga plana (usporedi ovaj izvor s prethodnim)?

Sl. 51. Izbjeglice iz Bosne u Srbiji 1941.

Milošević, *Izbjeglice i preseljenici*, str. 246

Više od 400 000 srpskih izbjeglica sa svih područja Jugoslavije našlo je utočište na teritoriju okupirane Srbije.

V–4. Progon njemačke manjine u Rumunjskoj poslije rata

1. Internaciji podliježu svi muškarci između 17 i 45 godina.

2. Također i sve žene između 18 i 30 godina.

3. Nema izuzetaka iz gore spomenutih kategorija, osim ako je riječ o ženama s djecom mlađom od godinu dana i osobama koje pate od bolesti koja ih onesposobljava za rad. (...)

6. Svi oni koji podliježu pravilima o internaciji moraju biti izručeni odgovarajućoj žandarmerijskoj postrojbi koja će ih dovesti do mjesta prikupljanja, koje su prethodno odredili policija i žandarmerijske vlasti; treba napomenuti da mjesta za prikupljanje moraju biti smještena kraj željezničke postaje.

7. Hranu za one koji podliježu internaciji moraju, do mjesta okupljanja, osigurati oni sami; od toga trenutka nadalje, hranu će im osigurati rumunjske vlasti (žandari i policija) za dva do šest dana, za koje vrijeme moraju dobiti barem jedan topli obrok dnevno.

Deportarea etnicilor germani din România în Uniunea Sovietică (1945), str. 38–39

Okupacija Crvene armije nad Rumunjskom vodila je progon njemačke manjine u Rumunjskoj. Mnogi etnički Nijemci preseljeni su u SSSR. Ovaj dokument br. 32.475-S, koji je izdao glavni upravitelj policije, sadrži specifikaciju u vezi s internacijom etničkih Nijemaca (3. siječnja 1945.).

Je li sovjetska okupacija donijela Rumunjskoj slobodu i demokraciju? Smatraš li da je normalno preseljavati ljude samo na temelju njihova etničkog podrijetla? Jesu li svi oni koji su bili preseljavani bili i krivi? Je li ikoga zanimalo razdvajanje krivaca, koji su trebali biti kažnjeni, od ostalih? Je li ti poznat ijedan drugi primjer "kolektivne krivnje" iz povijesti 20. stoljeća?

V-5. Osobna zabilješka britanskog premijera Winstona Churchilla namijenjena britanskom ministru vanjskih poslova o preseljenjima rumunjskih građana njemačkog podrijetla u Rusiju (19. siječnja 1945.)

Osobna zabilješka Premijera
Downing Street 10
Whitehall

19. L 1945.

Serijski br. M 91/5

MINISTRU VANJSKIH POSLOVA

Čini mi se da zauzimamo vrlo aktivan stav protiv preseljavanja Austrijanaca, Saksonaca i drugih njemačkih ili kvazi-njemačkih elemenata iz Rumunjske u Rusiju u radne svrhe. Uzme li se u obzir sve što je Rusija propatila, kao i planirani napadi Rumunjske na Rusiju, golema vojska koju Rusija u ovom trenutku koristi na bojištu, kao i užasni uvjeti u kojima žive ljudi u mnogim dijelovima Europe, ne razumijem zašto se govori da Rusija griješi zahtijevajući sto do sto pedeset tisuća ljudi te vrste koji će tamo raditi pod zemljom. Moramo također zapamtiti da smo obećali sudbinu Rumunjske ostaviti u rukama Rusa. S obzirom na sve što se dogodilo, ne mogu smatrati pogrešnim što Rusi uzimaju Rumunje, ma kojeg podrijetla oni bili, da rade za njih u njihovim rudnicima.

19.1.1945.

Deportarea etnicilor germani din România în Uniunea Sovietică (1945), str. 31

Ocijeni s moralnog stajališta stav Winstona Churchilla. Poštuje li taj stav ljudska prava koja promoviraju Ujedinjeni narodi?

Sl. 52. Povratak slovenskih domobrana u lipnju 1945.

Slovenski domobrani osnovani su u rujnu 1943. u Ljubljani kako bi se borili protiv Osvobodilne fronte. Organizirali su ih Nijemci; njihovi članovi bili su uglavnom katolici i antikomunisti. Nijemci, koji nisu vjerovali domobranima, zahtijevali su da njihovi članovi potvrde svoju lojalnost javnom prisegom, koja će biti položena na svečanosti na dan Hitlerova rođendana (20. travnja 1944.). Na kraju rata, članovi Domovinske garde su se, zajedno s njemačkom vojskom, povukli u Austriju, gdje su ih Britanci razoružali kao njemačke

kolaboracioniste. U lipnju 1945. Britanci su ih vratili u Sloveniju. Između 7000 i 11 000 ljudi ubijeno je na nekoliko mjesta u Sloveniji. Ti masakri su do 1975. bili tajna za slovensku javnost. U 1980-im intelektualci su počeli otvoreno raspravljati o masovnim pogubljenjima, odgovornosti za njih i njihovim mučnim posljedicama. Poslije prvih demokratskih izbora 1990., na Kočevskom rogu, gdje se nalazi najveća masovna grobnica, održana je ceremonija pomirenja.

V c. Promjene političkog sustava

V-6. Churchillova ponuda za sporazum o "postocima"⁶²

Rumunjska	Rusija	90%	
	ostali	10%	
Grčka	Velika Britanija	90%	
	ostali	10%	
Jugoslavija		50/50	
Mađarska		50/50	
Bugarska	Rusija	75%	90%
	ostali	25%	10%

България – своенравният съюзник на Третия райх, Sofija 1992., str. 96

Sl. 53. Atenjani slave dolazak britanske vojske poslije oslobođenja

Istoria, sv. 16, str. 101

Vide se britanska i američka zastava kako vise odmah pokraj grčke, zajedno sa simbolima EAM-a i Komunističke partije (KKE).

V-7. Jačanje vlasti Narodnooslobodilačkog pokreta u Bosni i Hercegovini

Prijedlog odluke o osnivanju Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine kao najviše zakonodavne i izvršne vlasti Federativne Bosne i Hercegovine

1. srpnja 1944.

Član 1.

Pozivajući se na slobodno izraženu volju naroda u Bosni i Hercegovini⁶³ i u skladu s odlukama donesenim na Drugom zasjedanju Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije u Jajcu 29. i 30. studenog 1943., Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine proglašava sebe najvišim organom državnog autoriteta u Bosni i Hercegovini, kao ravnopravnoj federalnoj jedinici u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji.

Zgonjanin i dr. (ur.), str. 399

62 Ponuda podnesena Staljinu 9. listopada 1944.

63 U to vrijeme u Bosni i Hercegovini nisu bili provedeni demokratski izbori.

🔑 Tijekom 1944. partizanske trupe učvrstile su svoj autoritet u cijeloj Jugoslaviji, uključujući i Bosnu i Hercegovinu. U odlukama Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine možemo vidjeti kako se sustavno radilo na tome da se ostvari komunistički monopol vlasti poslije rata.

? Komentiraj činjenicu da izvor spominje “slobodno izraženu volju naroda”, iako u Bosni i Hercegovini nisu provedeni demokratski izbori. Postoji li sličan primjer u tvojoj zemlji?

V–8. U svibnju 1945. Josip Horvat, novinar i povjesničar, promatra odlazak ustaša i dolazak partizana u Zagreb

8. – Šetao sam kroz Tuškanac. Putem sam se smijao kao dijete – četiri godine i mjesec dana nisi onuda smio prolaziti. Na toj sitnici osjetio sam da je došla sloboda, da ulazimo u nov život. Tako je čudno kod srca, mozgom čovjek ne kapira da je nestalo straha. (...)

9. – Gradom još prolazi pridošla vojska, sva razderana, ali sjajno naoružana, pravi borci. (...) A propos poderani i zamazani borci: kolika su laž slikarske kompozicije ratnih scena – ratnici su uvijek na njima čisti, dotjerani, počešljani i izbrijani – to više nije ni idealiziranje, ni stiliziranje – pusta glupost.

14. – Loše spavao zbog silne vrućine. Bio u mame i na šetnji. Pozvali me u HIBZ (Hrvatski izdavački bibliografski zavod) ispuniti osobne podatke. Tamo je raspoloženje uglavnom nužno. U HIBZ-u je postavljen kao komesar neki učitelj, koji u stvari nema pojma. S Fricikom se vratio kući, gdje je došlo do par časaka panike, jer su nekakvi uniformirani ljudi odveli Cigu; ali incident se svršio sretno, pušten je nakon pola sata. Jedino je stradao neki njegov sanduk s finim alatom.

Josip Horvat, *Preživjeti u Zagrebu*, str. 229–331

? Što misliš o akcijama nove, partizanske vlasti, kakve su opisane gore? Je li po tvom mišljenju Horvat autocenzurirao svoj dnevnik?

Sl. 54. i Sl. 55.

Partizani ulaze u Zagreb 8. svibnja 1945.

Muzej grada Zagreba

? Opiši fotografiju: je li očividno da fotografija pokazuje povijesni događaj? Zašto je glavni zagrebački trg prazan?

Masovni skup na Trgu bana Jelačića, svibnja 1945., nakon što su partizani preuzeli vlast

Galerija Državnog arhiva, Zagreb

? Zašto je glavni gradski trg bio prepun ljudi nekoliko dana nakon što su partizani ušli u Zagreb? Što su bili mogući motivi njihova dolaska na masovni skup koji su organizirale nove vlasti?

V-9. Fragment iz izvještaja o sastanku Bugarske radničke partije (komunista) na kojem su osporene presude izrečene članovima bivšeg režima

20. siječnja 1945.

Dnevni red: Razmjena ideja i mišljenja o presudama u dvama procesima. (...)

Ministar Minčo Nejčev: Drugovi narodni tužitelji rade na posve pogrešan način. Oni traže najteži zločin, a onda u odnosu na njega ostale zločine stupnjuju kao lakše. Oni hoće smrtnu kaznu samo za one najodgovornije, a za ostale (koji nisu toliko krivi u usporedbi s prethodnima) hoće lakše presude. Oni ne traže dokaze koji bi bili dovoljni da dokažu postojanje ozbiljnog zločina koji mora biti kažnjen smrtnom kaznom, nego ih traže za druge, koji su počinili teže zločine.

Georgij Čankov: Naši tužitelji ne postupaju na način na koji to čine osobe kojima je stalo da kazne tu kamarilu, nego kao oni koji stoje odvojeno od cijele borbe koju vode Bugari, i samo mjere krivnju. Naši tužitelji ne postupaju kao ljudi koji traže makar i najmanje dokaze koji bi potvrdili da su ti kriminalci krivi...

Trajčo Kostov: Nikako se ne možemo složiti s načinom postupanja naših drugova tužitelja. Ja predlažem: za regente – smrtna kazna, za svu trojicu... Za savjetnike – Sevova i ostalu četvoricu – smrtna kazna... Za prvi kabinet Filova – jasno je – smrt. (...)

Za drugi kabinet Filova: isto. (...)

Provedeno.

Христомагия по История на България 1944–1948, Sofija 1992., str. 484–485

? Kako se odlučilo o presudama – na temelju stvarne krivnje ili nekih drugih kriterija? Je li na političkim vođama da donose takve odluke, ili ih trebaju donositi odgovarajuće pravosudne ustanove?

V-10. i V-11.

Izvaci iz izvještaja ministra pravosuđa o broju ljudi koje je osudio Narodni sud Bugarske

Iz izvještaja dr Minča Nejčeva, ministra pravosuđa, Nacionalnom odboru Domovinske fronte:

(...) Od 23. prosinca 1944. do 31. ožujka 1945. Narodni sud sudio je u 145 slučajeva sa 10907 optuženih. Oni su osuđeni sljedećim kaznama: 2680 – osuđeno na smrt; 1921 – doživotna kazna; 19 – 20 godina zatvora; 962 – 15 godina zatvora; 7272 – 10 godina; ostalih 3241 – manje od 10 godina. Imovina gotovo svih osuđenika konfiscirana je.

Manov, str. 21

Britanski memorandum u vezi sa suđenjima i izvršenjima presuda protiv takozvanih ratnih zločinaca u oslobođenim i satelitskim zemljama

Britansko veleposlanstvo u Washingtonu, 31. ožujka 1945.

(...) 2. Iako su pojedinci, kažnjeni smrtnom kaznom u nedavnim procesima u Bugarskoj, svrstani u "ratne zločince", očividno je, na temelju optužnica i drugih okolnosti u vezi sa suđenjima, da su ta suđenja zapravo politička. U tu svrhu donesen je i poseban zakon ex post facto (retroaktivni zakon, op. ur.) i koristi se prilika te se uklanjaju mnogi političari koji su neprijateljski raspoloženi prema onima koji su sada na vlasti.

3. Takva čistka, iako izvedena djelomično, lako će prouzročiti vakuum u političkom životu zemlje, time omogućavajući određenoj jednostranačkoj vladi da preuzme vlast i ustanovi diktaturu.

България – своенравният съюзник на Третия райх, Sofija 1992., str. 222–223

? Ako znaš da broj osuđenih na smrt u nürnberškim procesima iznosi nekoliko desetaka, a da je broj osuđenih u Japanu čak i manji, kako objasniti velik broj smrtnih presuda koje je donio Narodni sud u Bugarskoj? Kako je Britansko veleposlanstvo u Washingtonu komentiralo ova suđenja?

Sl. 56. Topao doček makedonskih vojnih, političkih i državnih vođa u oslobođenom Skopju – glavnom gradu jugoslavenske Makedonije (13. studenoga 1944.)

V-12. Fragment koji opisuje invaziju Crvene armije na Bugarsku i preuzimanje vlasti od Domovinske fronte

Četiri i pol desetljeća slavljen je 9. rujna 1944. kao "antifašistički narodni ustanak" i "socijalistička revolucija". Zapravo, bio je to coup d'état uz pomoć druge zemlje, čija je vojska ušla u Bugarsku nakon što nam je objavila rat. U Bugarskoj ni metak nije ispaljen protiv Staljinove Crvene armije. Naprotiv, ona je pozdravljena dobrodošlicom, kao naša osloboditeljica... Gerilci su trijumfalno počeli izlaziti iz šuma, silaziti u gradove i sela, mašući crvenim zastavama i izvikujući parole: SMRT FAŠIZMU, SLOBODA NARODU! Najčešće korištena riječ tih dana bila je SMRT!

(...) Nije bilo nikakva ustanka, jer je vlada Domovinske fronte uzela vlast bez krvoprolića. Ali, upravo su oni, novi ljudi na vlasti, počeli

prolijevati krv. Od prvoga dana svoje vladavine. Sve se to odigralo uz prešutnu suglasnost "bratuzki – braće" (Rusa).

Manov, str. 11–12

? Kako ovaj autor gleda na promjenu režima? Koja je uloga Crvene armije u ovom događaju, na jednoj strani, i partizana i Domovinske fronte, na drugoj? Kako pobjednici to prikazuju?

Sl. 57. Beograđani pozdravljaju bugarsku vojsku

Key "Živjela bratska bugarska vojska" – tako su Beograđani pozdravili svoje susjede. Bugarska se u Drugi svjetski rat uključila na strani antihitlerovske koalicije tek od rujna 1944. do svibnja 1945. Prije toga je kao saveznica sila Osovine držala pod okupacijom značajne dijelove Srbije i Makedonije. Od rujna 1944. se zajedno sa jugoslavenskim partizanima i dijelovima Treće ukrajinske fronte borila na jugoslavenskom, mađarskom i austrijskom teritoriju.

Opća pitanja za podpoglavlje V c.

Kakve su se političke promjene odigrale u tvojoj zemlji poslije Drugoga svjetskog rata? Je li bilo ikakvih drugih velikih političkih promjena u desetljećima koja su slijedila, i iz kojeg razloga? Usporedi svoju zemlju sa susjednim zemljama.